

ICE-BREKER

Internationale masterclasses rond het borgen van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen

'ICE-Breker' is een laboreeks gestart in 2010 omtrent het borgen van immaterieel cultureel erfgoed (ICE). In de reeks komen in wisselende partnerschappen specifieke thema's aan bod met voorbeeldpraktijken uit binnen- en buitenland, oriënterende sessies en verdiepende masterclasses. Niet zozeer worden pasklare oplossingen aangereikt, wel wordt er een forum aangeboden om van op de eerste rij mee te reflecteren, discussiëren en mogelijkheden te exploreren rond paradoxen en uitdagingen m.b.t. het borgen van ICE.

ICE-breker is een samenwerking tussen tapis plein – expertisecentrum voor immaterieel erfgoed en participatie, FARO. Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, VUB Unesco Leerstoel voor kritische erfgoedstudies en het borgen van immaterieel cultureel erfgoed met wisselende partnerschappen naargelang het thema.

OVERZICHT MASTERCLASSES

Introductie met dr. Marc Jacobs – 28 februari 2011

Het maken en gebruiken van inventarissen als onderdeel van het borgen van immaterieel cultureel erfgoed: stavaza en opties

Artikel 11 van de UNESCO-conventie luidt: "Om de identificatie met het oog op de borging te verzekeren, stelt elke lidstaat een of meer inventarissen op van het immaterieel cultureel erfgoed dat aanwezig is op zijn grondgebied, op een manier die afgestemd is op zijn eigen situatie. Die inventarissen zullen regelmatig worden bijgewerkt." Wat kan dit zoal betekenen? Na een introductie over de totstandkoming, bedreigingen en kansen naar aanleiding van deze uitdaging (in combinatie met andere artikels van de conventie), besprak dr. Marc Jacobs (FARO en Vlaamse UNESCO-commissie) een zevental modellen van over de hele wereld. Welke lessen kunnen daaruit geleerd worden?

Meer info? www.faronet.be

Masterclass met Prof. Dr. Albert Piette – 18 maart 2011

Les Gilles Distracts. Hoe feesten en tradities documenteren?

De sessie bestond uit een masterclass die het documenteren van feesten en tradities kritisch onder de loep nam en deze uitdaging breed opentrok naar een sociologische en filosofische reflectie over fotografie als methode, details en de zoektocht naar menselijkheid. Vertrekpunt waren enkele publicaties van etnoloog Albert Piette (Université d'Amiens en lid van het Institut Marcel Mauss EHESS-CNRS), die onderzoek verrichtte naar feesten in de Franse gemeenschap in België (zoals het carnaval van Binche). Op basis van een vooraf ter beschikking gestelde reader verkenden aanwezigen samen met de auteur de grenzen en valkuilen bij het vastleggen van ICE.

Reader:

JACOBS (M.), *Met een knipoog van Maria in de spektakelstal. Albert Piette, fotografie en de menselijke modus'*. In: Oost-Vlaamse Zanten LXXIII, 1998 – 4

PIETTE (A.), *L'anthropologie existentielle: présence, coprésence et leurs détails*. In: Antrocom, Vol 4- n. 2 -131-138, 2004

PIETTE (A.), *La photographie comme mode de connaissance anthropologique*. In: Terrain, nr. 18, p. 129-136, 1992

PIETTE (A.), *Pour une anthropologie comparée des rituels contemporains. Rencontre avec des « batesoniens »*. In: Terrain, nr. 29, p. 139-150, 1997

PIETTE (A.), *The Visual Traces of an Ethnographic Investigation; or How do Men Present Themselves in a Concrete Situation?* In: *Visual Anthropology*, 23(3), p. 186-199, May-June 2010.

Masterclass met Prof. dr. Noel Salazar – 5 mei 2011

Toerisme en immaterieel erfgoed: Liaisons dangereuses?

Deze masterclass nam aspecten van de relatie tussen borging van immaterieel cultureel erfgoed en toerisme onder de loep, een cruciaal thema mbt de omgang met ICE. Wat zijn de kansen en de mogelijkheden? En wat zijn de grenzen en de risico's hieraan verbonden? Op basis van leesmateriaal en een lezing van Prof. dr. Noel Salazar met internationale casussen, werd verder in gesprek gegaan.

Reader:

GEORGE, (W.E.), *Intangible cultural heritage, ownership, copyrights, and tourism*. In: International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research, 4(4):376-388, 2010.

SALAZAR (N.), *Towards a Global Culture of Heritage Interpretation? Evidence from Indonesia and Tanzania*. In: Tourism Recreation Research, VOL. 32(3), 2007: 23-30

SALAZAR (N.), *The glocalisation of heritage through tourism. Balancing standardisation and differentiation*. In: Heritage and globalisation, 2010, p. 128-144

UNESCO-EIHCAP. (2008). *Safeguarding intangible heritage and sustainable cultural tourism*. Bangkok/Seoul: UNESCO-EIHCAP.

Masterclass met prof. dr. Toshiyuki Kono, prof. dr. em. Wim Van Zanten en dr. Riek Smeets – 6 juni 2011

Intellectueel eigendomsrecht, ICE en 'free, prior and informed consent'

Prof. dr. Toshiyuki Kono was in 2011 voorzitter van de Algemene Vergadering van de UNESCO conventie voor het (waar)borgen van immaterieel cultureel erfgoed van 2003, lid van het Intergouvernementeel Comité van die conventie en professor bij de faculteit Rechten van Kyushu University in Japan. Prof. dr. em. Wim Van Zanten is verbonden aan de International Council for Traditional Music en dr. Rieks Smeets is voormalig hoofd van de Sectie Immaterieel Cultureel Erfgoed van UNESCO. In deze masterclass gingen de experts in op de aandachtspunten en uitdagingen die de notie 'free, prior and informed consent' met zich meebrengt in de omgang met ICE.

Reader:

KONO (T.), *Intangible Cultural Heritage and Intellectual Property Communities, Cultural Diversity and Sustainable Development*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009.

Workshop met dr. Riek Smeets – 13 januari 2012

De UNESCO-conventie van 2003 en de operationele richtlijnen van 2010: uitdagingen, problemen en kansen

Rieks Smeets, voormalig hoofd van de sectie Immaterieel Cultureel Erfgoed van UNESCO begeleidde een workshop over 'De UNESCO-conventie van 2003 en de operationele richtlijnen van 2010: uitdagingen, problemen en kansen'. Samen met Rieks Smeets werd een analyse gemaakt van een aantal teksten en in interactieve vorm ingegaan op probleemzones en vragen rond artikelen van de conventie van 2003, specifieke operationele richtlijnen en voorzetten uit de deelnemersgroep.

Masterclass met dr. Bert De Munck en Johan David – 9 maart 2012

Ambachten en technieken in historisch perspectief

Historicus Bert De Munck ging in op de ontwikkeling en transmissie van ambachtelijke kennis vanuit een historisch en antropologisch perspectief. Op basis van voorbereidend tekstmateriaal reflecteerden de deelnemers over de maatschappelijke rol van handvaardigheden, 'belichaamde' kennis (op het snijvlak van economie/arbied en cultuur/politiek) en hoe die doorheen de tijd is veranderd. Johan David, conservator van het Museum voor de Oudere Technieken, verruimde de vraagstelling naar de geschiedenis van technieken en groef naar de specificiteit van de technische kennis die doorheen de tijd wordt doorgegeven. Met wortels in het verleden en een blik op de toekomst, vroeg hij zich af waarom we dergelijke kennis willen doorgeven en of we dat überhaupt kunnen? En zo ja, hoe geven we dan op een duurzame en zinvolle manier vorm aan transmissie van kennis van ambachten en technieken?

Deze ICE-breker was een organisatie van tapis plein, ETWIE en FARO.

Download het verslag van de masterclass [hier](#).

Reader:

DE MUNCK (B.), *Menselijke kwaliteiten. Commodificering en de 'material turn' in historisch en antropologisch perspectief*. In: De Koster (M.), et.al. (eds), *Werken aan de stad. Stedelijke actoren en structuren in de Zuidelijke Nederlanden, 1500-1900*, Brussel: VUBPress, 2011) 47-66.

GELL (A.), *The technology of enchantment and the enchantment of technology*. In: J. Coote & A. Shelton (eds), *Anthropology, Art and Aesthetics* (Oxford, 1992) pp. 40-66.

HAMPÂTÉ BÂ (A.), *African art: Where the hand has ears*. In: UNESCO Courier (February 1976).

TINARI, (P.), *Original Copies*. In: *Artforum* 46/2 (Oct. 2007).

Masterclass met dr. Chiara Bortolotto – 9 oktober 2012

'Authenticity and intangible heritage between theory and practice'

In de Unesco-conventie van 2003 rond immaterieel erfgoed is, in tegenstelling tot de Werelderfgoedconventie van 1972, geen sprake meer van 'authenticiteit' als criterium. Een evolutie die goed weerspiegelt hoe de visie van onderzoekers, in het bijzonder Westerse antropologen en etnologen, geëvolueerd is. Hoe staan de verschillende stakeholders in de erfgoedpraktijk tegen deze grote verandering (op papier en in theorie)? Bortolotto onderzocht hoe lokale experts, beleidsmakers en diverse geledingen binnen UNESCO zelf daar in realiteit mee omgaan. Een masterclass met antwoorden op vragen als 'Hoe wordt er in UNESCO-kringen, tijdens en naast de vergaderingen over 'authenticiteit' gesproken? Welk vertoog lees je in de dossiers die bij UNESCO worden ingediend? Wat met 'authenticiteit'-claims? En heeft dit invloed op hoe over immaterieel erfgoed en over andere vormen van erfgoed gedacht wordt?'

Reader

BORTOLOTTI (C.), *Le patrimoine culturel immatériel. Enjeux d'une nouvelle catégorie*. Paris, Editions de la Maison des sciences de l'homme, 2011.

BORTOLOTTI (C.), *The Giant Cola Cola in Gravina. Intangible Cultural Heritage, Property, and Territory between Unesco Discourse and Local Heritage Practice*. In: *Etnologia Europaea*, Special issue: Culture and Property, 39:2, 2009.

KIRSHENBLATT-GIMBLETT (B.), *Intangible Heritage as metacultural production*. In: *Museum International*, vo. 56, no. 1-2, 2004, Oxford.

Masterclass met prof. dr. David Berliner – 23 april 2013

PCI, transmission culturelle et anthropologie

Deze masterclass behandelde de thema's immaterieel cultureel erfgoed, overdracht en antropologie. Prof. dr. David Berliner is verbonden aan de Université Libre de Bruxelles.

Reader:

BERLINER (D.), *L'anthropologie et la transmission*. In: *Terrain* 55: 3-15, 2010

BERLINER (D.), *An Impossible Transmission. Youth Religious Memories in Guinea-Conakry*. In: *American Ethnologist*, 32(4): 576-592.

BERLINER (D.), *Perdre l'esprit du lieu. Les politiques de l'Unesco à Luang Prabang (Laos)*. In: *Terrain* 55: 95-115, 2010

BERLINER (D.), *Interview* aan NUI Maynooth over culturele transmissie

CHEVALLIER (D.) & CHIVA (I.), *L'introuvable objet de la transmission*. In: *Savoir faire et pouvoir transmettre. Transmission et apprentissage des savoir-faire et des techniques*. (Sous la direction de) Denis Chevalier. Paris: Éditions de la Maison des sciences de l'homme, coll. 'Ethnologie de la France'.

Masterclass met Prof. dr. Loïc Bienassis – 23 april 2013

Vererfgoeding: 'Penser les processus de patrimonialisation. L'exemple du culinaire'

Loïc Bienassis, *chargé de mission scientifique*, is verbonden aan de Université François-Rabelais (Tours) en het Institut Européen d'Histoire et des Cultures de l'Alimentation (Tours). Tijdens deze masterclass werd gereflecteerd over processen van 'vererfgoeding', met het culinaire als case.

Reader:

BIENASSIS (L.), *Les chemins du patrimoine: de Notre-Dame au camembert*. In: CAMPANINI (A.), SCHOLLIERS (P.), WILLIOT (J.-P.) (dir.), *Manger en Europe. Patrimoines, échanges, identités*. 2011.

Masterclass met Dale Jarvis – 31 oktober 2013

Immaterieel cultureel-erfgoedwerk: voorbeeldpraktijken uit Labrador-New Foundland (Canada). Beleid, orale cultuur, geschiedenis en performance.

Masterclass met Dale Jarvis over het immaterieel-erfgoedbeleid van Labrador New Foundland (oostelijk gelegen provincie in Canada), het samengaan van zijn rol als erfgoedwerker, onderzoeker en performer/verteller, doorspekt met interessante voorbeeldpraktijken. Aansluitend nemen we ruim de tijd voor vragen en uitwisseling van praktijkervaring.

Dale Jarvis werkt als *'Intangible Cultural Heritage Development Officer'* bij the *Heritage Foundation of Newfoundland and Labrador* en ondersteunt gemeenschappen bij het borgen van hun immaterieel erfgoed.

Deze masterclass was een initiatief van FARO, tapis plein vzw en de onderzoekseenheid Kritische Erfgoedstudies van de Vrije Universiteit Brussel (SKAR) telkens i.s.m. Het Firmanent en E-land.

Masterclass met Marilena Alivizatou – 17 oktober 2014

Intangible Heritage and the museum: how can museums safeguard living culture?

Hoe kun je als museum inzetten op immaterieel erfgoed? Hoe kun je dit erfgoed in je museum belichten en hoe kun je met gemeenschappen samenwerken voor het borgen van immaterieel erfgoed? Marilena Alivizatou, auteur van de publicatie *'Intangible Heritage and the Museum: New Perspectives on Cultural Preservation'* lichtte de inzichten uit haar internationaal vergelijkend onderzoek toe, en ging in dialoog met de case van het MAS | Museum aan de Stroom, waarna in groep gereflecteerd werd over het thema. Deze masterclass ging in op wat het concept immaterieel cultureel erfgoed voor de museologie kan betekenen. Gevoed vanuit internationaal vergelijkend onderzoek, werd een reflectie opgezet over de

betekenis en mogelijkheden van het werken met immaterieel cultureel erfgoed in museale context.

Reader:

ALIVIZATOU (M.), *Intangible heritage and the museum: new perspectives on cultural preservation*. Walnut Creek: Institute of Archeology. Vol. 8, *Critical cultural heritage series*. 225 páginas.

UNESCO 2003-2005 ENCOUNTERS: DRIE SESSIES

Cultureel erfgoed, diversiteit & duurzame ontwikkeling: de UNESCO 2005 Conventie als Troef

In 2015-2016 werd de reeks 'UNESCO 2005 Encounters' opgezet. De reeks bood aan alle mogelijke spelers en geïnteresseerden een forum om de 2005 Conventie te leren kennen en het potentieel ervan voor cultuurbeleid in het algemeen en erfgoedbeleid in het bijzonder te exploreren. In verschillende sessies kon men uit eerste hand ervaringen van experts leren kennen, de kansen en beperkingen in beeld krijgen, of de verbanden met andere beleidsdomeinen en – instrumenten verkennen. In het bijzonder werd de link gelegd met de **Unesco 2003 Conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed** waar eveneens culturele praktijken (met wortels in traditie) en het vrijwaren van culturele duurzaamheid en diversiteit centraal staan. Er werd vooruit geblikt naar wat de komende jaren verwacht mag worden in deze internationale kaders en platformen en hoe we daar vanuit onze Vlaamse praktijk- en beleidscontext mee aan de slag kunnen.

1. Masterclass – 15 december 2015

De Unesco 2005 Conventie voor de Bescherming en de Promotie van de Diversiteit van Cultuuruitingen. Terugblik / Vooruitblik / Perspectieven vanuit Vlaanderen

De eerste sessie zoomde in op de Unesco 2005 Conventie, een masterclass met Vlaamse, Nederlandse en internationale experts terzake: **em. prof. dr. Marc Vervenne** (voorzitter Vlaamse Unesco Commissie), **prof. dr. Annick Schramme** (Universiteit Antwerpen en Antwerp Management School) en **prof. dr. Steven Van Uytsel** (University of Kyushu, Fukuoka-shi, Japan). De sprekers boden een introductie en reflectie op de Unesco 2005 Conventie als internationaal juridisch en beleidsinstrument, haar ontstaansredenen en ontwikkeling sindsdien, en ze blikten vooruit vanuit de Vlaamse en internationale context. Bijzondere aandacht ging uit naar het potentieel voor cultureel-erfgoedbeleid, in het bijzonder voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed. **Em. prof. dr. Joost Smiers** (Professor (em.) Kunstenbeleid, Research Fellow Arts & Economics aan de HKU - Hogeschool voor de Kunsten Utrecht) ging vervolgens als discursant met beide eerste sprekers in gesprek. Ook de deelnemers kregen de kans om vragen en gedachten uit te wisselen. **Jorijn Neyrinck**, coördinator bij tapis plein – expertisecentrum immaterieel cultureel erfgoed en erfgoedparticipatie; modereerde de gespreksnamiddag.

2. Symposium – 25 januari 2016

UNESCO 2003 & 2005 Encounters in cultural (heritage) diversity and sustainable development

Internationale sprekers zoomden in op de mogelijke verbanden en het ontwikkelingspotentieel van twee internationale Unesco instrumenten die zich richten op culturele duurzaamheid en diversiteit: de 2003 *Conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed* en de 2005 *Conventie voor de Bescherming en de Promotie van de Diversiteit van Cultuuruitingen*. **Christine Merkel** (Head Division for Culture, Communication, Memory of the World; German Commission for UNESCO) bracht een keynote waarin ze het recent voorgestelde 'Global Monitoring Report' besprak. Dit rapport lichtte 10 jaar werking van de Conventie door in feiten en cijfers en evalueerde dit instrument. Daarnaast brachten verschillende **culturele organisaties (KVS, Music Fund, Africalia)** hun verhaal over de vertaling van de conventies in hun dagelijkse werking vanuit Vlaanderen en Brussel. De middag werd besloten met **inzichten vanuit beide landsdelen in België omtrent de uitdagingen en kansen van digitalisering** in het licht van de 2005 Conventie en cultuurbeleid.

3. Colloquium – 3 maart 2016

Erfgoed, Culturele Duurzaamheid en Regio's

Op 3 maart 2016 vond in 's-Hertogenbosch (NL) een colloquium plaats dat meer uitgebreid het thema *Erfgoed & Culturele Duurzaamheid* verkende met internationale gastsprekers als Laurier Turgeon (Université Laval, Canada), Mal Ridges (Senior Scientist, New South Wales Government, Australië) en anderen.

In een organisatie van de Erfgoedacademie/Erfgoed Brabant, de Leerstoel Cultuur in Brabant (Universteit Tilburg), FARO. Vlaams Steunpunt voor cultureel erfgoed en VUB Unesco Leerstoel voor kritische erfgoedstudies en het borgen van immaterieel cultureel erfgoed.

Verslag: [congres Waardevol!](#)